

---

# Pierwsza Wojna Światowa - geneza, przebieg, skutki i znaczenie

Pierwsza Wojna Światowa - geneza, przebieg, skutki i znaczenie

Pierwsza Wojna Światowa - geneza wybuchu

Zjednoczenie Niemiec i Włoch w drugiej połowie XIX wieku było początkiem wielkich przemian w stosunkach międzynarodowych. Po zwycięskiej wojnie z Francją Niemcy zaczęły powoli zdobywać dominującą rolę w polityce europejskiej. We Francji z kolei, bardzo silne były tendencje antyniemieckie.

Jednym z głównych powodów wybuchu Pierwszej Wojny Światowej był konflikt mocarstw na obszarach pozaeuropejskich. Niemcy, które rozpoczęły proces kolonizacji dużo później niż inne Europejskie mocarstwa, dążyły do nowego podziału terenów kolonialnych, a dzięki temu do polepszenia swojej potęgi ekonomicznej. Polityka niemiecka spotykała się jednak z wielkim oporem ze strony Wielkiej Brytanii, która była zainteresowana utrzymaniem swojego panowania na morzach i w koloniach. Groźnym dla niej były też zbrojenia morskie prowadzone przez Niemcy. Mogły one w dłuższej perspektywie spowodować utratę statusu największej potęgi morskiej przez Wielką Brytanię.

Kolejnym państwem europejskim dążącym do konfrontacji była Francja, chcąc odzyskać stracone w 1871 roku Alzację i Lotaryngię. Poza tym wpływy francuskie w Maroku zaczęły być osłabiane przez ekspansywną politykę Niemiec na tym obszarze.

Innym ważnym problemem w polityce europejskiej była kwestia Bałkanów. Był to najbardziej zapalny obszar w Europie. Już w XIX wieku był on areną licznych konfliktów, w które zaangażowane były wielkie mocarstwa. Jednak na początku XX wieku sytuacja na Bałkanach zaostrzyła się w wyniku rosnącej rywalizacji austriacko-rosyjskiej na tym terenie. Rosja chciała także otwarcia cieśnin czarnomorskich. Geneza tzw. „kotła bałkańskiego” była związana z osłabieniem Turcji i późniejszym rozpadem Imperium Osmańskiego. Na Bałkanach zaczęły powstawać nowe państwa wspierane przez Rosję, bądź przez Austro-Węgry i Niemcy.

Rozbieżności w polityce wielkich mocarstw spowodowały grupowanie się państw w różnego rodzaju sojusze. Na początku XX wieku wykrystalizował się podział na dwa antagonistyczne wobec siebie obozy. Z jednej strony zaniepokojona zbrojeniami morskimi Niemiec i ich agresywną polityką pozaeuropejską, Wielka Brytania sprzymierzyła się z antyniemiecką Francją. W 1904 roku powstało tzw. „serdeczne porozumienie” (entente cordiale). W 1907 roku do Francji i Wielkiej Brytanii dołączyła Rosja obawiająca się przymierza niemiecko-austriackiego. Sojusz ten zwany był od tego czasu Trójporozumieniem.

Drugi blok polityczny zaczął kształtować się już wcześniej. W wyniku rozbieżności wynikłych po wojnie bałkańskiej zakończonej kongresem berlińskim w 1878 roku, rozpadł się sojusz trzech cesarzy, czyli Niemiec, Austro-Węgier i Rosji. W następnym roku Niemcy zawarły sojusz z Austro-Węgrami, zobowiązujący oba państwa do wzajemnej pomocy w wypadku wojny z Rosją lub Francją. W 1882 roku do sojuszu dołączyły Włochy, które podobnie jak Niemcy pragnęły zmiany podziału terytoriów pozaeuropejskich. W ten sposób powstało tzw. Trójprzymierze.

Bezpośrednim powodem wybuchu Pierwszej Wojny Światowej była sytuacja na Bałkanach. W wyniku zwycięskich dla Serbów wojen z Bułgarią na początku wieku XX, to drugie państwo zbliżyło się do państw Trójprzymierza. Jednak wydarzeniem, które było bezpośrednim powodem wybuchu wojny, był zamach na austriackiego arcyksięcia Franciszka Ferdynanda, przeprowadzony 28 VI 1914 roku. Został on zastrzelony przez serbskiego nacjonalistę. Spowodowało to ultimatum rządu austriackiego wobec Serbii. Zostało ono przyjęte z pewnymi zastrzeżeniami, co jednak nie zadowoliło Austro-Węgier mających pełne poparcie Niemiec. Państwa centralne wypowiedziały więc wojnę Serbii, co spowodowało natychmiastową reakcję Rosji. Skomplikowany system sojuszy międzynarodowych spowodował tzw. „efekt domina” i po pewnym czasie dwa wielkie sojusze militarne i polityczne, jakimi było Trójporozumienie i Trójprzymierze stanęły naprzeciwko siebie.

## Pierwsza Wojna Światowa - przebieg

Według planów państw centralnych, wojna miała rozstrzygnąć się na zachodzie, a dopiero po pokonaniu Francji w planach była kampania przeciw Rosji. Przewidywał to niemiecki plan działań wojennych gen. Schliefena. Zgodnie z jego założeniami większość sił niemieckich miała zaatakować Francję przez teren neutralnej Belgii. Miała to być szybka kampania podobna do tej z 1870 roku. Przewidywano, że mobilizacja armii rosyjskiej potrwa dosyć długo i do czasu osiągnięcia przez wojska rosyjskie pełnej sprawności bojowej, uda się pokonać Francję. Zabezpieczeniem frontu wschodniego miały zająć się oddziały austro-węgierskie.

### Rok 1914

Plan Schliefena nie został jednak wykonany. Z powodu niespodziewanie szybkiej reakcji wojsk rosyjskich, Niemcy zmuszeni byli pozostawić dużą część swoich oddziałów na wschodzie, przez co osłabili swe główne siły na froncie zachodnim. Między innymi z tego powodu atak na Francję został zatrzymany we wrześniu 1914 roku nad rzeką Marżną. Bitwa ta zmusiła Niemców do zatrzymania ofensywy i okopania się. Tak rozpoczęła się długotrwała wojna pozycyjna. Niemcom nie udało się więc zrealizować koncepcji szybkiego zwycięstwa nad Francją.

Na wschodzie działania wojenne Niemiec przynosiły lepsze skutki. Oddziały pod dowództwem gen. Hildenburga i gen. Ludendorfa pod Tannenbergiem i w bitwie nad Jeziorami Mazurskimi pokonały wojska rosyjskie. Kontratak Państw Centralnych zakończył się wyparciem wojsk rosyjskich za Wisłę. Rosjanie przeprowadzili następnie wielką kontrofensywę i doszli aż pod Dunajec (zajęto Lwów, Przemyśl). Jednak ofensywa załamała się po przegranej bitwie pod Limanową

W tym samym roku Turcja przystąpiła do wojny po stronie Państw Centralnych. Spowodowało to zablokowanie przez nią cieśnin czarnomorskich. W odpowiedzi Brytyjczycy zajęli Mezopotamię oraz Palestynę.

### Rok 1915

Ważnym wydarzeniem 1915 roku była zmiana sojuszu przez Włochy, które początkowo walczyły po stronie Państw Centralnych. Austro-Węgrom w tym roku udało się zająć Serbię. Natomiast na froncie wschodnim Rosjanie ponieśli kilka dużych porażek. W ich wyniku Niemcom udało się zająć Warszawę.

Na froncie zachodnim nadal trwała wojna pozycyjna, w której żadna ze stron nie mogła zdobyć wyraźnej przewagi. Niemcy próbowali posunąć się do przodu jednak zostali zatrzymani w bitwie pod Ypres. W tej bitwie po raz pierwszy Niemcy zastosowali gazy bojowe. W tym samym roku niemiecka łódź podwodna storpedowała brytyjski okręt pasażerski „Lusitania”, na którym znajdowali się głównie obywatele amerykańscy. Spowodowało to wzrost nastrojów antyniemieckich w neutralnych Stanach Zjednoczonych.

### Rok 1916

Nowy niemiecki szef sztabu gen. Erych von Falkenhayn zdawał sobie sprawę z tego, że nie możliwym jest przełamanie linii frontu. Postanowił jednak doprowadzić do tak wielkich strat francuskich, że Francja będzie musiała wycofać się z działań wojennych. Miała temu służyć wielka ofensywa wspierana przez zmasowany ostrzał artyleryjski. Według planów niemieckich w czasie ofensywy miało zginąć średnio 2 razy więcej żołnierzy francuskich niż niemieckich. Najważniejszym punktem ofensywy była bitwa pod francuską twierdzą Verdun. Jednak straty francuskie były mniejsze niż się spodziewano. Wojska Ententy były w stanie przejść nawet do kontrofensywy, która doprowadziła do bitwy nad Sommą, w której Brytyjczycy po raz pierwszy użyli czołgów.

Na wschodzie wojska rosyjskie pod dowództwem generała Brusilowa przystąpiły do wielkiej ofensywy, dzięki której udało się wyprzeć wojska austro-węgierskie z części Galicji.

### Rok 1917

W roku 1917 sytuacja gospodarcza Państw Centralnych stawała się coraz gorsza. Na zachodzie wojska niemieckie nie były już w stanie przeprowadzić jakiegokolwiek większej ofensywy. Jednak na wschodzie sytuacja Państw Centralnych przedstawiała się o wiele bardziej korzystnie. Po rewolucji lutowej, w Rosji został obalony carat. Mimo, że nowy rząd nie wycofywał się z wojny, to jednak destabilizacja wewnętrzna państwa sprawiała, że Rosja przestawała być groźnym przeciwnikiem. Według planów niemieckich sposobem na osłabienie Wielkiej Brytanii miała być wzmożona wojna podwodna. Niemieckie okręty podwodne zatapiały nie tylko wojenne okręty brytyjskie, ale także statki pasażerskie. W wyniku tego

---

zginęło wielu amerykańskich obywateli. Poza tym Niemcy prowadziły negocjacje z Meksykiem na temat przystąpienia do wojny przeciwko USA. Przechwycona przez amerykańców depecha ambasadora Zimmermana, mówiąca o planach odnośnie Meksyku, spowodowała przystąpienie USA do wojny po stronie państw Ententy. Wydarzenie to w dużym stopniu przesądziło o wyniku wojny, gdyż USA posiadało ogromny potencjał gospodarczy, który teraz był do całkowitej dyspozycji Wielkiej Brytanii i Francji. Poza tym USA stosunkowo szybko wysłało do Europy liczny korpus ekspedycyjny.

Na wschodzie po zwycięstwie rewolucji październikowej, Niemcom udało się zająć wielkie połacie Rosji, co spowodowało podpisanie separatystycznego pokoju bolszewickiego rządu z Niemcami. Rosja zrzekała się w nim większości swoich ziem zachodnich.

#### Rok 1918

Po przystąpieniu USA do wojny, sytuacja Niemiec stała się bardzo ciężka. Już wcześniej w wyniku słabości Austro-Węgier, Niemcy musiały wziąć na siebie prawie cały ciężar prowadzenia walk. Głównodowodzącymi wojskami niemieckimi byli generał Hindenburg i gen. Ludendorf, którzy wstawili się zwycięstwami na froncie wschodnim w pierwszych latach wojny. Jednak kryzys gospodarczy w samych Niemczech i groźba wybuchu rewolucji wpłynęły na niemożność prowadzenia skutecznych działań wojennych. Po zwycięstwach wojsk alianckich dowodzonych przez marszałka Focha nad Marną i nad Sommą, Niemcy zmuszone były do kapitulacji. Akt kapitulacji został podpisany 11 XI 1918 roku w wagonie dowódcy wojsk aliantów w Compiègne.

#### Pierwsza Wojna Światowa - skutki

Pierwsza Wojna Światowa całkowicie zmieniła układ sił w polityce światowej. W wyniku porażki Niemcy musiały zrzec się wszystkich posiadłości kolonialnych, oraz zapłacić odszkodowania wojenne zwycięskiemu państwu. Zgodnie z postanowieniami pokojowymi Niemcy traciły również część swoich wschodnich ziem. Jednak potęga państwa niemieckiego, choć ograniczona, nie została całkowicie złamana, co było powodem rewizjonistycznych postaw w powojennych Niemczech. Było to głównym powodem wybuchu Drugiej Wojny Światowej.

Dla państw zwycięskich Pierwsza Wojna Światowa zakończyła się powiększeniem swych posiadłości kolonialnych kosztem Niemiec i Turcji. Wielkim zwycięzcą wojny było też USA, które potwierdziło swą mocarstwową pozycję. Jedynie Włochy były niezadowolone ze swych, ich zdaniem zbyt małych nabytków terytorialnych. Podobnie jak w przypadku Niemiec spowodowało to próby rewizji postanowień pokoju wersalskiego.

Innym bardzo ważnym skutkiem Pierwszej Wojny Światowej było powstanie wielu nowych, narodowych państw w Europie Środkowej. Największym była Polska, która stała się później głównym sojusznikiem Francji w tym rejonie Europy (miała być przeciwwagą dla Niemiec w Europie Środkowej). Inne nowe państwa to m. in. Czechosłowacja, Węgry oraz państwa Bałtyckie. Nastąpił także rozpad cesarstwa Austro-Węgierskiego. Na jego gruzach powstało wiele państw narodowych, a jego głównym spadkobiercą była znacznie okrojona Austria.

Po zakończeniu Pierwszej Wojny Światowej, w całej Europie nastąpił wielki kryzys gospodarczy. Było to spowodowane w dużej mierze wielkimi zniszczeniami wojennymi. Kryzys dotknął najmocniej Niemcy i nowopowstałe państwa, jednak w państwach zwycięskich sytuacja gospodarcza w pierwszych latach po wojnie także nie była najlepsza. Spowodowało to zagrożenie ekspansją komunizmu. Jednak w wyniku poprawy sytuacji gospodarczej udało się zatrzymać postępu komunizmu w Europie. Dużą rolę odegrała także Polska, której udało się zatrzymać ofensywę bolszewicką.

W osłabionej przez wojnę Rosji, w wyniku rewolucji lutowej został obalony carat. Następnie do władzy doszli bolszewicy, którym udało się wprowadzić represyjny system, który w przyszłości mógł zagrozić europejskiej demokracji.